

Załącznik do Uchwały nr XLIX/354/2023
Rady Miejskiej w Lipnie
z dnia 30 maja 2023 roku

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026 DLA GMINY MIASTA LIPNA

SPIS TREŚCI

Numer rozdziału	Tytuł rozdziału	Strona początkowa
1.	<i>WSTĘP</i>	3
2.	<i>PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	4
3.	<i>PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	7
4.	<i>FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	8
5.	<i>UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	12
6.	<i>ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA</i>	22
7.	<i>OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO - ANALIZA SWOT</i>	43
8.	<i>ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	45
9.	<i>INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	50
10.	<i>ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	51
11.	<i>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	52
12.	<i>GLÓWNE PROJEKTY PLANOWANE DO REALIZACJI</i>	65

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIASTA LIPNA

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Miasta Lipna na lata 2023 – 2026” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r., poz. 2187 z późn. zm.)*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Miasta, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r., poz. 994 z późniejszymi zmianami)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r, poz. 2187 z późniejszymi zmianami)

- *art. 4*

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
  - 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
  - 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”
- *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
  - 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
  - 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
  - 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
  - 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”
- *art. 18 i art. 19*

zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.

- *art. 20*

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 22 ust. 4*

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

- *art. 32 ust. 1 pkt. 3 i ust 2*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 71 ust. 1 i ust. 2.*

zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu

- *art. 81*

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

- *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

1. wójt (burmistrz, prezydent) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
2. gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
3. gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
4. z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy (miasta).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy

zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 *ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz. U. z 2018 poz. 574, z późn. zm.)
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,

- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje *ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Pomnik Historii

Pomnik historii – jedna z form ochrony zabytków w Polsce, określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 7). Status pomnika historii ustanawiany jest w drodze rozporządzenia przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Przyznawany jest zabytkom

nieruchomym o szczególnej wartości historycznej, naukowej i artystycznej, utrwalonym w powszechnej świadomości i mającym duże znaczenie dla dziedzictwa kulturalnego Polski.

Lista pomników historii jest otwarta. Zawiera obiekty i obszary reprezentujące najwybitniejszą grupę zabytków, odzwierciedlającą bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego w Polsce. Należą do nich oprócz pojedynczych obiektów także zespoły staromiejskie, komponowane krajobrazy kulturowe, dzieła budownictwa obronnego, pola bitewne, kanały, zespoły budowlane czy zespoły klasztorne.

10 grudnia 2018 roku w Teatrze Narodowym w Warszawie odbyła się gala „100 Pomników Historii na 100-lecie odzyskania niepodległości”. Na gali, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda, wręczył rozporządzenia zarządcom 14 obiektów wpisanych tego dnia na listę pomników historii. Zarządcom wszystkich w tym momencie, 105 pomników historii, wręczone zostały symboliczne tablice upamiętniające jubileusz odrodzenia niepodległej Polski. W województwie kujawsko-pomorskim znajduje się 7 takich obiektów:

rezerwat archeologiczny Biskupin,

Stare Miasto Chełmno,

zespół łąźni i warzelnii soli wraz z parkami Teźniowym i Zdrojowym w Ciechocinku,

zespół zabytkowych spichlerzy wraz z panoramą od strony Wisły w Grudziądzu,

zespół dawnego klasztoru Norbertanek w Strzelnie,

zespół staromiejski (Stare Miasto, Nowe Miasto, ruiny zamku krzyżackiego) w Toruniu,

katedra pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Włocławku.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony

krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 *ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ

UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Obecnie obowiązująca Strategia została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu nr XXVIII/399/20 z dnia 21 grudnia 2020 r.; **Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+**

Zapisy dotyczące zabytków i dziedzictwa kulturowego w ramach Wizji do roku 2030 zawarte są w Celu głównym : 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko.

Cel operacyjny

43.*) Przestrzeń kulturowa. Wśród przedsięwzięć realizujących ten cel Strategia wymienia:

4301. Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa

Kierunek ma charakter ogólny i dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego województwa. Do tego kierunku zaliczają się także działania ratownicze wobec obiektów i obszarów będących częścią środowiska kulturowego województwa, zachowanie tradycyjnej kultury wiejskiej, ochrona, zachowanie, konserwacja i szeroko rozumiana poprawa dobrostanu historycznych budowli zabytkowych, obiektów architektury, budownictwa czy zespołów urbanistycznych, dziedzictwa ginących zawodów, wsparcie powstających drobnych kolekcji, tworzenia nowych oraz rozwoju istniejących zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa.

Kierunek obejmuje także obiekty sakralne (w tym elementy ich wyposażenia). Kierunek dotyczy także działań towarzyszących ochronie dziedzictwa kultury w ramach miejsc/obiektów objętych rozporządzeniem Prezydenta RP – Pomniki Historii oraz wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

Wyjątki:

Działania służące rozwojowi działalności gospodarczych na bazie walorów środowiskowych powinny być realizowane w ramach kierunku „4802. Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym”.

4302. Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych

Kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu, innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych. Obejmuje działania mające na celu ich adaptację do nowych funkcji przy zachowaniu obostrzeń konserwatorskich. Głównym celem działań jest ochrona obiektów istotnych dla dziedzictwa kultury poprzez nadanie im możliwości pełnienia funkcji publicznych lub komercyjnych, wskutek czego niezbędne będzie utrzymywanie ich we właściwym stanie technicznym, pod nadzorem służb konserwatorskich.

48. Potencjały endogeniczne. Wśród przedsięwzięć realizujących ten cel Strategia wymienia:

4802. Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym

Kierunek dotyczy działań związanych z realizacją zagospodarowania i prowadzeniem działalności gospodarczej adresowanej do osób przybywających z uwagi na obecność walorów przyrodniczych, walorów dziedzictwa kultury lub jakichkolwiek innych specyficznych walorów niepowiązanych ze środowiskiem przyrodniczym lub kulturowym, które generują ruch przyjazdowy, jak np. przemysły kreatywne w tym turystyka kreatywna. W szczególności dotyczy to tworzenia nowych i rozwoju istniejących, ukierunkowanych na obsługę ruchu turystycznego: działalności noclegowych, działalności gastronomicznych, działalności transportowych, wypożyczalni sprzętu, innego rodzaju placówek usługowych i handlowych. Wyjątek: W zależności od warunków szczegółowych powyższe działalności mogą być realizowane w ramach kierunku „Wyznaczanie i urządzanie nowych oraz rozwój istniejących przestrzeni rozwoju gospodarczego. Kierunek obejmuje także udostępnianie nowych obiektów, miejsc oraz wydarzeń prezentujących specyfikę danego obszaru, a także wsparcia lokalnych inicjatyw w obszarze dziedzictwa kulturowego, w powiązaniu z

aktywizacją społeczną i podnoszeniem atrakcyjności turystycznej – kreowanie produktu lokalnego turystyki kulturowej i wiejskiej.

Wyjątek:

W zależności od warunków szczegółowych powyższe działalności mogą być realizowane w ramach kierunku „4401. Wyznaczanie i urządzenie nowych oraz rozwój istniejących przestrzeni rozwoju gospodarczego”

4803. Tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą

Kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych, służących udostępnianiu walorów środowiskowych i kulturowych (potencjałów endogenicznych), oraz stanowiących infrastrukturę wzmacniającą atrakcyjność turystyczną danego obszaru

4804. Tworzenie nowych i rozwój istniejących tras rowerowych o znaczeniu turystycznym i rekreacyjnym

Kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu tworzenie i rozwój tras rowerowych oraz towarzyszącej im infrastruktury, istotnych dla udostępniania walorów środowiskowych i kulturowych (potencjałów endogenicznych), stanowiących infrastrukturę wzmacniającą atrakcyjność turystyczną danego obszaru, jak też istotnych dla zaspokajania potrzeb rekreacyjnych lokalnej społeczności.

Wyjątek:

Realizacja dróg rowerowych służących zaspokajaniu potrzeb transportowych lokalnej społeczności związanych z realizacją niezbędnych potrzeb życiowych (dojazdu do pracy, szkół, placówek usług, węzłów przesiadkowych transportu publicznego) jest przedmiotem kierunku „4516. Rozwój sieci oraz infrastruktury dróg rowerowych o znaczeniu transportowym”. W przypadku gdy dany odcinek drogi rowerowej pełni zarówno funkcje transportowe, jak i turystyczne lub rekreacyjne, jako priorytetowe powinno być uznane wykorzystanie transportowe.

4805. Wykorzystanie potencjału wynikającego z dziedzictwa wodnego województwa dla rozwoju społecznego i gospodarczego

Kierunek dotyczy ogółu działań o charakterze gospodarczym (głównie turystycznym i rekreacyjnym), promocyjnym, edukacyjnym, tożsamościowym (w szerokim ujęciu tożsamości regionu ale także ośrodków nadrzecznych, zwłaszcza nadwiślańskich) związanym z dziedzictwem transportu rzeczno (głównie Wisła), dziedzictwem wynikającym z faktu pełnienia w okresie międzywojennym przez Toruń funkcji siedziby jedyne polskiego województwa posiadającego dostęp do Morza Bałtyckiego oraz dobrych warunków, a także częściowo dobrze rozwiniętego zagospodarowania turystycznego bazującego na zasobach wodnych.

Wyjątek:

Kierunek ma na celu promowanie idei dziedzictwa wodnego. Działania inwestycyjne realizowane będą na podstawie innych dedykowanych kierunków.

4810. Promocja lokalnych marek i znaków towarowych dotyczących produktów i usług charakterystycznych terytorialnie

Kierunek dotyczy działań związanych z promocją produktów i usług charakterystycznych dla danej lokalizacji, poświadczającej ich jakość i/lub inne cechy charakterystyczne (wzornictwo, skład, cechy użytkowe itp.)

*) zachowano numerację z materiału źródłowego

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Plan zagospodarowanie przestrzenne województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko - Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzenne województwa. W nim wyróżnić można zapisy występujące w celach operacyjnych:

➤ 5.3.1 Kierunki rozwoju sieci osadniczej:

Ochrona dziedzictwa kulturowego jednostek osadniczych województwa realizowana będzie przez następujące działania:

- rewaloryzację zabytkowych układów urbanistycznych o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym,
- konserwację oraz szerokie turystyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego ruin zamków.

➤ 5.3.2 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- zagospodarowanie turystyczne istniejących i projektowanych zbiorników wodnych
- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych, szlaku wodnego rzeki Wisły przy wykorzystaniu walorów krajobrazowych i zasobów kulturowych miast nad nią położonych oraz wykorzystanie zamków bądź ich ruin
- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych

➤ 5.3.3 Strefy polityki przestrzennej – strefa centralna:

W sferze ochrony i kształtowania środowiska kulturowego planuje się:

- rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych miast

Dodatkowo w rozdziale 5.2 Propozycje zadań ponadlokalnych realizujących cele publiczne w tabeli zadań jeszcze raz podkreślono konieczność rewaloryzacji historycznych układów urbanistycznych.

Uchwałą nr XXIX/418/21 Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 8 lutego 2021 r. przystąpił do sporządzenia nowego planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2021 - 2024

Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwałą nr XXXI/451/21 z dnia 26 kwietnia 2021 r. Jako najważniejsze elementy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego program wojewódzki wskazuje poniższe działania:

- **Działania wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami:**
  - wspieranie i koordynacja działań związanych z tworzeniem gminnej ewidencji zabytków
  - podjęcie działań, w tym zapewnienie środków finansowych, celem intensyfikacji procesu wpisywania indywidualnych obiektów zabytkowych do rejestru zabytków – zwłaszcza będących własnością skarbu państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego,
  - podjęcie działań, w tym zapewnienie środków finansowych, zmierzających do zachęcenia osób prywatnych do wpisywania do rejestru zabytków obiektów historycznych, których są właścicielami,
  - monitorowanie stanu zachowania zabytków,
  - w związku z podjęciem przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwały nr XXIX/418/21 z dnia 08 lutego 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego zaleca się bezwzględne uwzględnienie w opracowaniu elementów związanych z obszarową ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym:
    - rozpoznanie i zrewidowanie stanu faktycznego istniejących obszarów i stref ochrony konserwatorskiej,
    - zwiększenie ilości obszarów chronionych w ramach stref ochrony konserwatorskiej zwłaszcza w odniesieniu do obiektów i zespołów leżących poza obszarami miejskimi,

- przygotowanie ściśle określonych stref ochrony konserwatorskiej oraz stref ekspozycji obiektów, jako wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- uwzględnienie ustaleń i propozycji zawartych w niniejszym opracowaniu, a zwłaszcza proponowanych parków kulturowych i innych obszarów chronionych

➤ **Pozaustawowe działania mające na celu ochronę zabytków** (zgodne z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego):

- określenie jednolitych kryteriów przyznawania środków finansowych przeznaczonych na prace konserwatorskie, rewitalizację obszarową i inne działania mające na celu ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego (w tym badania konserwatorskie i architektoniczne oraz sporządzanie dokumentacji konserwatorskiej),
- stworzenie mechanizmów zachęcających do podejmowania prac konserwatorskich i działań rewitalizacyjnych przy obiektach i obszarach zabytkowych,
- wprowadzenie bezwzględnego wymogu prowadzenia nadzoru archeologicznego w trakcie budowy infrastruktury drogowej, finansowanej ze środków pochodzących z Regionalnego Programu Operacyjnego oraz innych źródeł przekazywanych gminom przez samorząd wojewódzki,
- opracowanie i wdrażanie do realizacji programu pod roboczym tytułem „Kujawsko Pomorskie muzeum otwarte”, polegającego na digitalizacji najcenniejszych zabytków ruchomych będących w posiadaniu muzeów,
- archiwów, bibliotek i innych instytucji na terenie województwa i prezentowaniu ich za pomocą sieci internetowej, w postaci wirtualnych
- galerii.
- stworzenie pilotażowego programu adresowanego do gmin, mającego na celu utworzenie w oparciu o istniejące struktury (m. in. gminne ośrodki kultury, izby regionalne w szkołach ponadpodstawowych itp.) ośrodków gromadzących i popularyzujących (wystawy, strony www) informacje historyczne, materiały ikonograficzne, rejestrujących wartości niematerialne i inne materiały związane z dziedzictwem kulturowym na poziomie gmin, w celu podniesienia świadomości społeczności lokalnych, upowszechniania wiedzy, ułatwień w dostępie do informacji oraz kształtowania tożsamości regionalnej. Docelowo - stworzenie na podstawie doświadczeń z programu pilotażowego metody mogącej stać się standardowym postępowaniem w zakładaniu tego typu ośrodków w gminach województwa.
- organizacja pod patronatem Marszałka wieloetapowego konkursu (etap gminny, etap powiatowy, etap wojewódzki) drużynowego szkół na temat wiedzy o dziedzictwie kulturowym i ochronie zabytków regionu – konkurs organizowany dla szkół poszczególnych szczebli – podstawowych, gimnazjów, liceów.

➤ **Rozdział 12. Podsumowanie**

Znalazły się tu zadania poprawiające efektywność działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego. Zwrócono tam uwagę na:

- stworzenie struktury i mechanizmów, których zadaniem będzie stały monitoring wybranej grupy zabytków i środowiska kulturowego, przynajmniej w zakresie przyjętych priorytetów,
- prowadzenie działań integrujących jednostki odpowiedzialne za ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami z jednostkami odpowiedzialnymi za rozwój regionalny w zakresie między innymi powstawania mechanizmów i procedur tworzenia oraz uzgadniania dokumentów dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego, synchronizowanych z zadaniami ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego. Należy podjąć kroki w celu eliminacji działań dublujących się,
- opracowywanie planów rewaloryzacji obiektów i obszarów kulturowych z włączaniem atrakcyjnych mechanizmów wsparcia,
- stworzenie mechanizmów finansowego wsparcia dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, które poza zwiększeniem efektywności działań przy zabytkach wzmocniłyby także możliwość egzekucji działań konserwatorskich,
- prowadzenie działań promocyjnych i szkoleniowych dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w zakresie nie tylko możliwości ubiegania się o wsparcia finansowe, ale – co równie ważne – w zakresie profilaktyki i konserwacji oraz zaznajamiania z obowiązującymi przepisami prawa,
- jednym z ważniejszych zadań, lecz niestety ciągle traktowanym marginalnie, jest stworzenie systemu szkoleń i popularyzacji z zakresu opieki nad zabytkami i historii regionu. Działania te w okresie długofalowym w sposób niepodlegający dyskusji podnoszą poziom świadomości lokalnej i regionalnej.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POWIATU LIPNOWSKIEGO VER. 19 Z 15 II 2021 R.

Strategia rozwoju powiatu lipnowskiego nie posiada zbyt wielu odniesień do ochrony dziedzictwa kulturowego, pewne elementy można znaleźć w Strategicznym obszarze działań (IV) – Priorytety inwestycyjne, pkt 4 - Zachowanie Dziedzictwa naturalnego

➤ Kształtowanie i promocja dziedzictwa kulturowego

W ramach celu wyróżniono zespół przedsięwzięć Zachowanie dziedzictwa kulturowego, który kładzie nacisk na:

- Działania na rzecz odnowy i zachowania dobrego stanu technicznego zabytków architektury i urbanistyki
- Podejmowanie działań zmierzających do atrakcyjnej prezentacji przejawów kultury duchowej, tradycji
- Podejmowanie działań informacyjno-edukacyjnych, promocyjnych i innych zmierzających do zachowania dziedzictwa kulturowego
- Kształtowanie i promocja nowych wydarzeń kulturalnych w powiecie
- Podejmowanie działań zmierzających do adaptacji obiektów zabytkowej architektury do spełniania nowych funkcji np. prezentacje twórczości artystycznej, ekspozycja obiektów

Wzmiankowane są też dwa inne cele operacyjne, które w treści Strategii nie są dokładniej rozwinięte, a ich realizacja wchodzi bardziej w skład działań związanych z rozwojem obszarów wiejskich:

➤ **Kształtowanie oferty turystycznej powiatu**

➤ **Kształtowanie środowiska kulturowego**

W tabeli 59. Logika interwencji strategicznej wyodrębniono zidentyfikowane problemy i określono cele i sposoby realizacji celu:

Problem 1. Brak infrastruktury zapewniającej działalność kulturalno-społeczną i rekreacyjną, w tym wystawienniczą, widowiskową itp.

Sposób rozwiązania: Modernizacja i doposażenie obiektów/ przestrzeni na potrzeby prowadzenia działalności kulturalno- społecznej i rekreacyjnej, w tym wystawienniczej, widowiskowej itp.

Problem 2. Zły stan techniczny obiektów zabytkowych mogących być ośrodkami aktywności społeczno-kulturalnej

Sposób rozwiązania: Rewitalizacja/modernizacja/zagospodarowanie obiektów Zabytkowych.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LIPNOWSKIEGO

Na rok 2022 powiat lipnowski nie posiadał opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY MIASTA LIPNA

Plan Rozwoju Lokalnego obejmuje działania na terenie Miasta Lipno przewidziane w okresie 2014-2020 oraz istotne działania aż do roku 2024, których realizacja przypadnie na kolejne okresy programowania tzw. „okresy finansowania” w Unii Europejskiej. Plan obejmuje teren całej Gminy Miejskiej Lipno. Dzięki czemu będzie możliwe ubieganie się o dofinansowanie kluczowych projektów realizowanych na terenie całego jej obszaru.

Dokument zawiera bardzo pobieżne propozycje działań w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju infrastruktury kulturowej, nie definiując jednak sposobu, w jaki te działania będą realizowane. Spośród nich najważniejsze to:

- a) promocja i organizowanie imprez kulturalnych
- b) rewitalizacja centrum miasta
- c) rewitalizacja i zagospodarowanie parku miejskiego
- d) budowa szlaku turystycznego i ścieżek rowerowych

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA LIPNA

6.1 CHARAKTERYSTYKA MIASTA LIPNA

Miasto Lipno położone jest w środkowo - wschodniej części województwa kujawsko - pomorskiego. Pod względem administracyjnym należy do powiatu ziemskiego lipnowskiego. Siedziba Gminy jest jednocześnie siedzibą władz powiatowych. Miasto jest otoczone przez tereny gminy wiejskiej Lipno.

Lipno leży na terenie Pojezierza Dobrzyńskiego nad rzeką Mień, dzielącą miasto na część północną i południową. Z punktu widzenia środowiska naturalnego, obszar Lipna położony jest głównie w jednej jednostce geograficznej - Wysoczyźnie Dobrzyńskiej, rozciągniętej równoleżnikowo dolinę rzeki Mień i uchodzących do niej licznych dolinek bocznych. Elementem dominującym w topografii Miasta jest pradolina rzeki Mień, nazywana również Lipnianką.

Ogólna powierzchnia miasta Lipno wynosi 10,99 km², co stanowi 1,07% powierzchni powiatu lipnowskiego, 0,07 % województwa a w tym:

- użytki rolne: 52%
- użytki leśne: 13%

Położenie Miasta Lipna na tle powiatu lipnowskiego

Dzięki dobrze rozwiniętej sieci dróg Miasto posiada dogodne połączenia komunikacyjne z Włocławkiem, Płockiem, Toruniem, Rypinem i Sierpcem. Nie bez znaczenia dla Miasta pozostają krajowe ciągi komunikacyjne. Przechodzi tu droga E10 łącząca duże aglomeracje: Szczecin – Warszawa. Na terenie Miasta zlokalizowano przystanek kolejowy na linii łączącej Sierpc z Toruniem, jednak trasa ta nie należy do ruchliwych szlaków kolejowych w komunikacji pasażerskiej.

Miasto Lipno liczy 13 010 osób zameldowanych na pobyt stały oraz 174 osób zameldowanych na pobyt czasowy (stan na dzień 31.12.2022 r.). W mieście największą

liczbę stanowią osoby w wieku produkcyjnym wynosi ona 7980 mieszkańców, kolejni ilościowo są osoby w wieku poprodukcyjnym ich liczba wynosi 2818, najmniejszą stanowi młodzież i dzieci liczy 2386 osób.

6.2 RYS HISTORYCZNY LIPNA

Najstarsze zachowane ślady cywilizacji w regionie to wykopaliska, m.in. kamienne narzędzia i gliniane naczynia z epoki łużyckiej (sprzed 3000 lat) oraz rzymskie monety. W średniowieczu, w celu obrony mieszkańców przed napadami Prusów z północy powstał tu zakon Braci Dobrzyńskich. W 1225 roku został on doszczętnie pobity pod Brodnicą, a na ich miejsce sprowadzono Zakon Krzyżacki.

Jest pewne, że przed 1349 rokiem istniał w tym miejscu gród jeden z ośrodków administracyjnych ziemi dobrzyńskiej. Oficjalne dokumenty wskazują, że w 1349 roku na zamku w Bobrownikach książę łużycki i dobrzyński Władysław zwany Garbatym nadał Mikołajowi Rudnikowi przywilej na lokację miasta Lipna na prawie chełmińskim z obszarem 26 włók (tj. 430ha) oraz prawo sądownictwa w mieście. Wójt – zasadzca otrzymał dodatkowo od księcia 12 włók wolnych od zobowiązań. Oznaczało to w praktyce uwolnienie od ucisku feudalnego nekającego ówczesną wieś i powołanie samorządu miejskiego. Regulowało także rozplanowanie miasta według sprawdzonych wzorów niemieckich.

Od 1371 roku Lipno było stolicą powiatu lipnowskiego. Rozpoczęto budowę nowego, murowanego kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, którą ukończono w roku 1388. Zbudowany pierwotnie w stylu romańskim, był on zapewne obiektem obronnym i jako taki musiał mieć wyjście ewakuacyjne. Istnienie takiego wyjścia zasypanego ziemią potwierdzają relacje świadków. Mocno utrwalona z pokolenia na pokolenie legenda o tajnym przejściu między kościołem a dawnym grodem, mówiła o przetrwaniu w tych podziemiach załogi obronnej miasta podczas jednego z najazdów krzyżackich. Miasto zyskało na znaczeniu, bowiem tu odbywały się sejmiki szlacheckie oraz sądy ziemskie. Miasto rozwinęło się również jako ośrodek rzemieślniczy promieniejący na całą okolicę. Z księgi podatkowej za 1564 rok dowiadujemy się, że w mieście było 21 szewców, 13 piekarzy, 10 rzeźników, 7 garncarzy, 11 kowali, 9 krawców oraz 5 sukienników.

W 1422 roku król Władysław Jagiełło w zamian za wyrządzone miastu szkody, postanowił doposażyć Lipno 60 włókami ziemi oraz kilkuletnim uwolnieniem od

wszelkich służebności. Kolejne przywileje: króla Zygmunta Starego z 1519 roku – obniżający mieszczanom lipnowskim roczną opłatę oraz króla Stanisława Augusta z 1790 roku – nadający miastu prawo cotygodniowego targu (w piątek) i przeprowadzenia 12 jarmarków rocznie. Od XVI wieku następował w Polsce powolny upadek miast. Sejmy opanowane przez szlachtę eliminowały mieszczan z pośrednictwa handlowego. Wojny, głód i choroby w XVII wieku zredukowały ludność kraju z 10 do 5 milionów. Ogromne straty i zniszczenia stały się także udziałem Miasta Lipna. Szwedzi spalili kościół w Lipnie i zamek w Dobrzyniu. Osiemnaście wsi w powiecie lipnowskim przestało w ogóle istnieć na kilkadziesiąt lat, a Lipno prawie opustoszało. W czasach Rzeczypospolitej szlacheckiej zbierały się w Lipnie sejmiki ziemi dobrzyńskiej. Stąd okoliczna szlachta delegowała posłów na sejm. Tu artykułowała swoje postulaty w sprawach wojen, sojuszy, podatków, a także w sprawach innowierców i reform politycznych w XVIII wieku.

Jak już wyżej zaznaczono, ostatnie przywileje otrzymane przez miasto były nadane przez króla Stanisława Augusta w 1790 roku. Były to prawa organizowania targów w każdy piątek i dwunastu jarmarków rocznie. W latach 1793-1807 ziemia dobrzyńska znajdowała się pod panowaniem pruskim. W 1804 roku król pruski Fryderyk II nadał miastu przywilej pozwalający na prowadzenie karczm.

Po upadku Napoleona Lipno znalazło się w zaborze rosyjskim, w guberni płockiej. Liczba mieszkańców Lipna w 1864 roku wynosiła 4500. Funkcjonowała fabryka octu, trzy fabryki cykorii, młyn zbożowy z tartakiem, sześć wiatraków, dwie cegielnie i jeden browar. Najwięcej było szewców i krawców. W mieście urzędował naczelnik powiatu, okręgowy sąd pokoju, magistrat, rewizor skarbowy, naczelnik żandarmerii i pogranicznego urzędu pocztowego. Wiele dokumentów z tamtego okresu, pisanych ręcznie w języku rosyjskim, sygnowanych carskim orłem dwugłowym – można obecnie obejrzeć w izbie muzealnej w Lipnie. W 1881 roku powstała w Lipnie Ochotnicza Straż Pożarna. Prężnie działał teatr, po którym do dziś pozostały teksty sztuk i plakaty. Powstała też oświatowa organizacja „Macierz Szkolna”.

W roku 1914, w trakcie wojny między dawnymi zaborcami armia niemiecka wyparła Rosjan na wschód. W tym czasie powiat lipnowski może poszczycić się istnieniem silnej organizacji POW (Polska Organizacja Wojskowa założona przez Piłsudskiego w 1914 roku). W Turzy Małej była nawet szkoła oficerska tej organizacji, doskonale zakonspirowana i kierowana przez tamtejszego nauczyciela Jana

Gniazdowskiego. Po internowaniu Piłsudskiego i legionistów przez Niemców, POW przeszła do podziemia, podejmując walkę z okupantem. W centrum lipnowskiego cmentarza jest okazały grób z orłem rozstrzelanego przez Niemców żołnierza POW. Pamiątki związane z tą organizacją można oglądać w Izbie Muzealnej Miejskiego Centrum Kulturalnego. Po odzyskaniu niepodległości, w ramach ochotniczego zaciągu, wielu lipnowian walczyło na różnych odcinkach wojny bolszewickiej.

Lipno w okresie rządów parlamentarno-gabinetowych i „sanacji” rozwijało się pomimo inflacji i kryzysu gospodarczego. Park im. Gabriela Narutowicza utrzymany w stylu francuskim otrzymał nagrodę w ogólnopolskim konkursie. Ogrodzony na całej swej powierzchni stanowił miejsce spacerów, dancinów i spotkań, miał swą kawiarnię i jezioro z łabędziem. Bujnie kwitło życie teatralne. Uwagę zwraca tu działalność Towarzystwa Muzyczno-Teatralnego „Lira”. Nawiązywało ono do sięgającej XIX wieku tradycji teatralnej w mieście. Zachowały się zdjęcia ze spektaklu „Kościuszko pod Raławicami” z 1929 roku. Do Lipna przyjeżdżały ze swymi spektaklami teatry z Poznania, Torunia i Warszawy. Były dwa kina i kilka orkiestr dętych.

Okupacja niemiecka zostawiła w powiecie lipnowskim wiele masowych mogił. Już we wrześniu 1939 roku rozstrzelano jedenastu rolników w odwecie za ewakuację Niemców w głąb kraju. W październiku tego samego roku aresztowano i wywieziono do obozów koncentracyjnych 72 nauczycieli, 20 księży oraz 32 ziemian. W obozach zagłady zginęli wtedy zasłużeni dla miasta - wieloletni jego burmistrz Zygmunt Uzarowicz, redaktor Gazety Lipnowskiej Zygmunt Byszewski i założyciel PCK w Lipnie ks. Jan Ryglewicz. Okupanci zniszczyli synagogę i cmentarz żydowski (usytuowany nieopodal dzisiejszego Starostwa). Powiat lipnowski znalazł się wśród ziem bezpośrednio wcielonych do Rzeszy. W praktyce wcielenie to oznaczało odgórne i przymusowe wciąganie całych nieraz wsi na tzw. „folkslistę”, czyli III grupę narodowościową. Legło to długim cieniem na losach wielu Polaków po wojnie, gdyż było dowolnie wykorzystywane przez propagandę komunistyczną i bezpiekę przeciwko osobom niewygodnym politycznie.

Po wojnie doszło do zniszczenia rynku, Hotelu Warszawskiego, zabytkowych kamienic w całym mieście oraz okolicznych dworów i pałaców, z których wysiedlano rodziny mieszkające tam od wieków. Zasiedlający je na nowo inni mieszkańcy rzadko o nie dbali. Bilans tego okresu to też powstanie wielu nowych zakładów pracy, szkół,

osiedli mieszkaniowych i szpitala, które w tamtych latach dawały ludziom poczucie bezpieczeństwa i postępu.

Dzisiejsze czasy niosą mieszkańcom nową nadzieję na rozwój gospodarczy i kulturalny miasta. Po reformie administracyjnej z 1999 roku Lipno stało się siedzibą powiatu, co zwiększyło jego znaczenie. Prowadzona jest rewitalizacja miasta, w szczególności rynku i przyległych, zabytkowych uliczek. Powstają nowe obiekty, odnawiane są boiska i miejsca rekreacyjne.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

Lipno ma wielowiekową historię lecz niewiele pozostało w nim zabytków budownictwa. Przez całe wieki zabudowa Miasta w większości była drewniana. Kolejne pożary niszczyły Miasto. W średniowieczu budowano domy w konstrukcji zrębowej, stawiane na wąskich działkach szczytem do ulicy. Rozluźnienie zabudowy śródmiejskiej wskutek zniszczeń wojennych, licznych klęsk, doprowadziło w czasach nowożytnych do stawiania na wolnych parcelach domów większych, usytuowanych do ulicy kalenicą, to jest dłuższym bokiem. Wejścia do tych domów, dzielonych sienią na przestrzał, umieszczane były w elewacji frontowej. Ten typ budynków, z czasem murowanych, rzadko piętrowych utrzymywał się do końca XIX w.

Na przełomie XIX i XX w. zbudowano szereg wielokondygnacyjnych kamienic czynszowych, niekiedy bardzo zdobionych ornamentyką. Wyparły one z ulic niemal całkowicie dawną, parterową zabudowę, krytą wysokimi, siodłowymi dachami. Wśród nich na uwagę zasługują domy przy ul. Mickiewicza, Kościuszki i Piłsudskiego.

Centralnym punktem miasta Lipna jest rynek (plac Dekerta). Pierwotnie kwadratowy, obecnie prostokątny, o osi głównej wschód - zachód, z ulicami wychodzącymi z narożników. Zabudowa rynku jest w większości klasycystyczna z I połowy XIX wieku, z ratuszem w pierzei południowej.

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP pochodzi z końca XIV wieku, zbudowany w stylu gotyckim. Główny ołtarz świątyni został przeniesiony około 1762 roku ze Skępego. Ołtarz posiada bogatą rzeźbę a w centralnym polu obraz Wniebowzięcia NMP, pędzla Wojciecha Gersona. Na północnej ścianie kościoła wisi tablica pamiątkowa ufundowana przez Zbigniewa Rykaczewskiego, syna Heleny i Leona właścicieli majątku Suszewo, ku czci aresztowanych w dniu 24 października 1939

roku 32 ziemian z powiatu lipnowskiego, których zamordowano w Rudau koło Królewca.

Cennym przykładem architektury sakralnej jest też kościół ewangelicko - augsburski św. Trójcy, zbudowany w latach 1865 - 1868 według projektu Wojciecha Wawrzyńca Bobińskiego, w miejscu poprzedniego. Dawna cerkiew prawosławna z I połowy XIX wieku, przy ul. Mickiewicza 33, została przebudowana, funkcjonuje w niej kino „Nawojka”.

W rynku miasta (pl. Dekerta) w południowej pierzei wznosi się piętrowy Ratusz murowany według większości źródeł historycznych został zbudowany w 1836 roku. Niektóre jednak z regionalistów podają, że powstał on po 1831 roku. Pierwotnie budynek posiadał drewnianą wieżę z zegarem. W gmachu znajdowały się 22 pomieszczenia biurowe, odwach czyli areszt oraz mieszkanie dla burmistrza. Budynek Ratusza usytuowany jest kalenicowo w południowej pierzei placu. Zbudowany został na rzucie przybliżonym do kształtu kwadratu. Na osi frontowej budynek ma ryzalit. Od tylnej strony gmach ma nowszą przybudówkę z przełomu lat 70-80 oraz bramę wjazdową. Układ wewnątrz jest dwutraktowy z zachowaną pierwotną klatką schodową. Budynek częściowo jest podpiwniczony. Frontowa elewacja Ratusza jest pięcioosiowa z zamkniętym półkoliście wejściem w osi skrajnej. Trójosiowy ryzalit zaś zwieńcza niski trójkątny szczyt na tle attykowego muru schodkowego. Dach budynku jest siodłowy, pokryty blachą. Zwieńczeniem ratusza jest czteroboczna wieżyczka obita dziś już blachą i zakończona żeliwną balustradą. Na ścianie ratusza wisi tablica pamiątkowa ku czci Zygmunta Uzarowicza (1924 - 1939), burmistrza miasta zamordowanego przez hitlerowców. W części centralnej placu stoi Pomnik Wdzięczności, wystawiony bohaterom miasta i powiatu, zamordowanym przez hitlerowców w latach 1939 - 1945. W części zachodniej placu - symboliczna „Ściana Śmierci” - w miejscu kaźni z 3 listopada 1940 roku 10 Polaków rozstrzelanych przez pluton egzekucyjny SS.

Cmentarz parafialny o powierzchni 2,5 ha: z kaplicą św. Barbary z 1837 roku wzniesioną w miejscu rozebranego kościoła pod tym samym wezwaniem, murowana z cegły, neogotycka. Kaplica grobowa rodziny Płaskowskich herbu Oksza - byłych właścicieli majątku Głodowo koło Lipna. Bardzo ciekawe architektonicznie są liczne grobowce właścicieli okolicznych majątków: m.in. rodzin Tołłoczko, Gołębiewskich, Ostrowskich, Brudnickich, Winnickich, Rościszewskich, Podczaskich, Starzyńskich, Gniazdowskich, Radomskich i Różyckich. Interesujący jest również grobowiec

Antoniego Grabowskiego, jak głosi inskrypcja: „Towarzysza Broni Napoleona I, Dowódcy Baterii Artylerii byłych Wojsk Polskich, Kawalera Krzyżów i Medali z wyspy św. Heleny”.

Z tyłu za cmentarzem parafialnym znajduje się cmentarz ewangelicki założony w 1804 roku z interesującymi grobowcami rodzinnymi: Mosalfów, Blumów, Blechertów i Stayów. Na skraju cmentarza ewangelickiego znajduje się pamiątkowa płyta ku czci poległych za ojczyznę w latach 1914 - 1916 żołnierzy niemieckich (wśród nich: Grudzewski i Walciński).

Przy ul. Kościuszki po jej prawej stronie usytuowany jest Park Miejski im. Gabriela Narutowicza na powierzchni prawie 12,5ha obejmujący wzgórze moreny czołowej, w którym szczególną uwagę zwraca drewniana altana z 1924 roku oraz umieszczony na skraju parku Pomnik Niepodległości odsłonięty w 1992 roku poświęcony bohaterom walk o Polskę w latach 1918 - 1920. Pierwszy pomnik z 1930 roku zniszczyli Niemcy w 1939 roku. W parku wyróżniono 16 gatunków drzew oraz 7 gatunków krzewów.

W centrum miasta przy ul. Piłsudskiego wznosi się niewielkie wzgórze z pomnikiem św. Antoniego z 1910 roku, ufundowanym z okazji 500 - letniej rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Jest to tzw. Wzgórze św. Antoniego - domniemane grodzisko średniowieczne, funkcjonujące w XIII - XIV wieku tzw. „castrum Lypa”. U podstawy grodzisko posiada wymiary 40 x 80 metrów.

Wykaz obiektów

wpisanych do Rejestru Zabytków z terenu Gminy Miasta Lipna:

- kościół parafialny Wniebowzięcia NMP z II połowy XIVw., nr rejestru A/470 z dnia 31.03.1927 i 17.02.1981

- budynek poczty z oficyną z XIXw., nr rejestru A/656 z dnia 20.01.1995

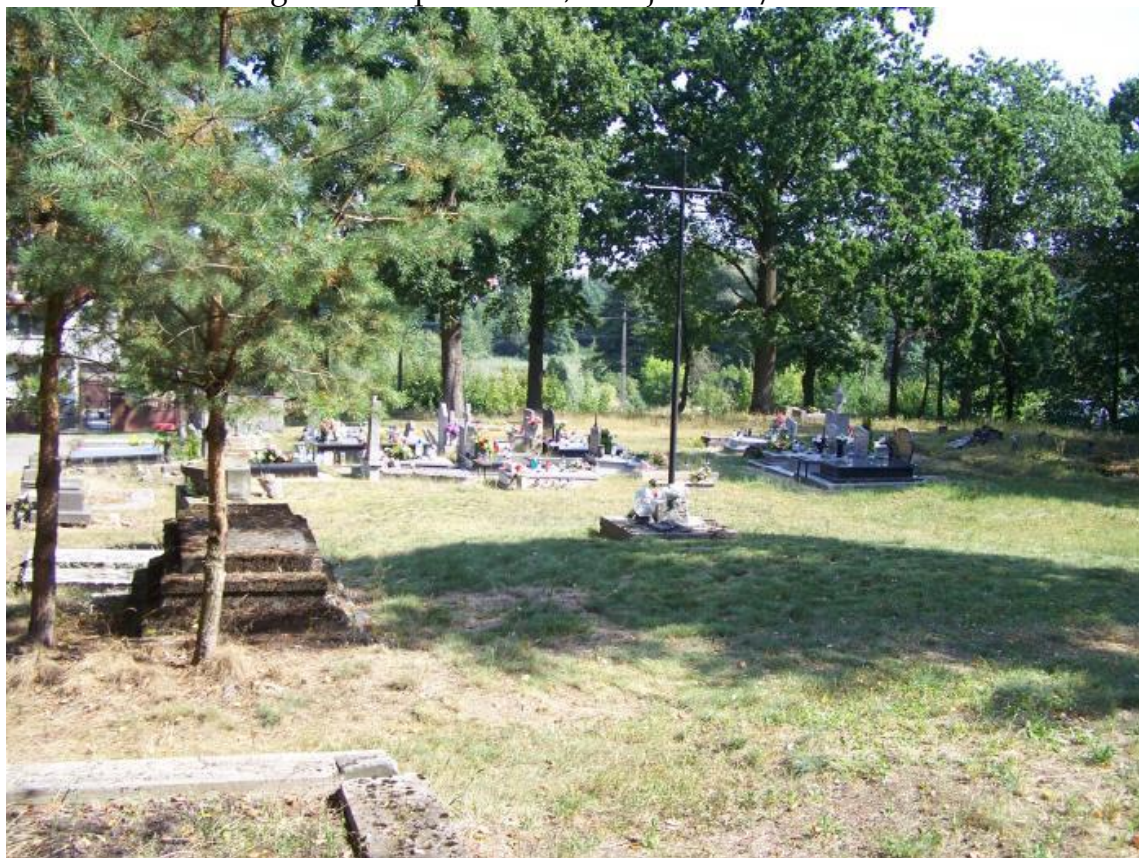

- park miejski z XIX/XX w. im. Gabriela Narutowicza, nr rejestru A/1026 z dnia 23.11.1993

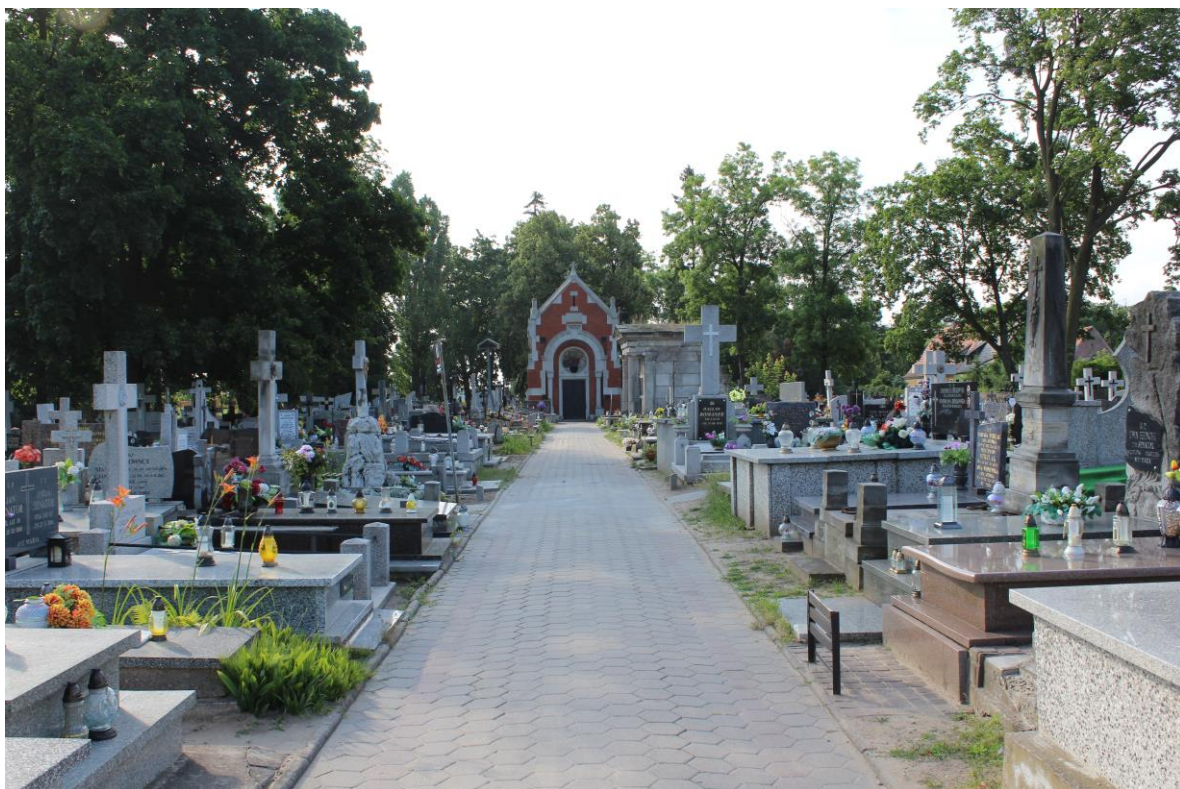

- cmentarz ewangelicki z I poł. XIXw., nr rejestru A/714 z dnia 20.12.1995

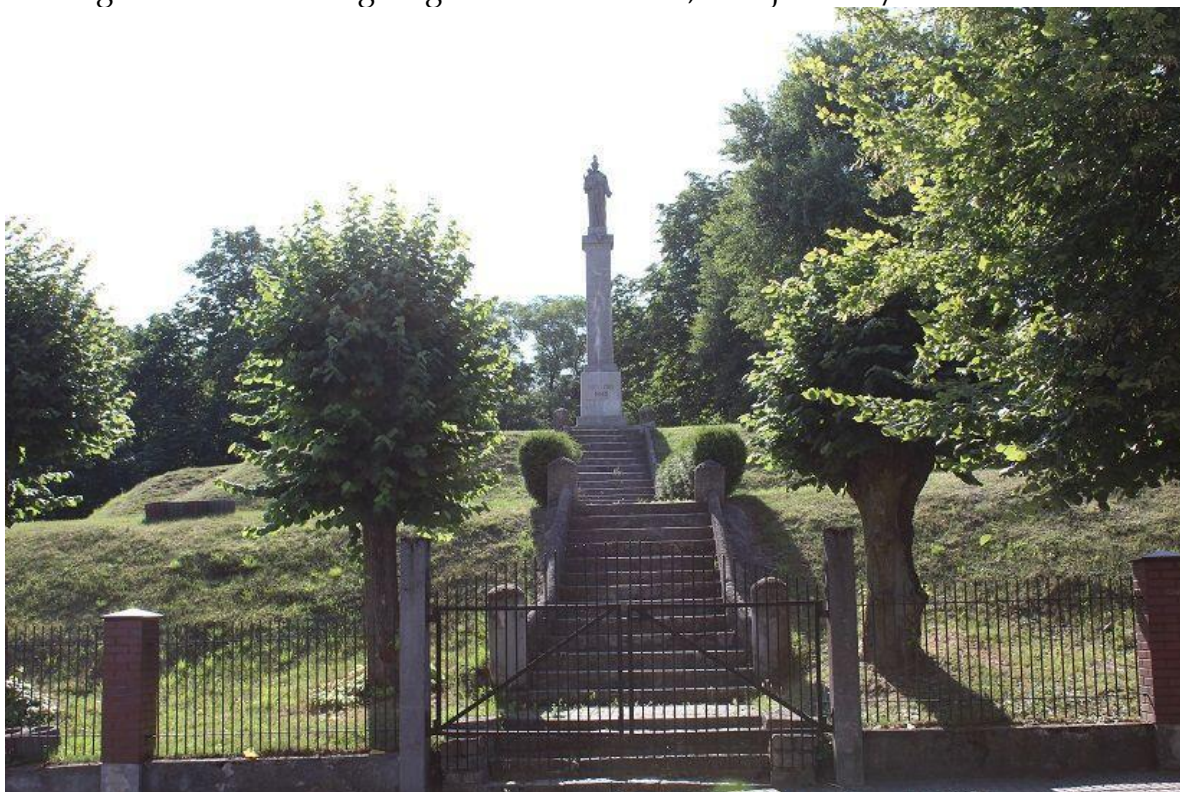

- cmentarz parafialny z II poł. XIXw. wraz z neogotycką murowaną kaplicą cmentarną, ogrodzeniem z bramą cmentarną i starodrzewiem, nr rejestru A/652 z dnia 10.12.1996

- wzgórze Św. Antoniego – grodzisko z XIVw., nr rejestru C/144 z dnia 30.12.1993

Gmina Miasta Lipna posiada znaczną ilość zabytków nieruchomych wpisanych i niewpisanych do rejestru zabytków

Pełen wykaz w/w zabytków wg. stanu na 2019 rok

Lp.	Obiekt	Adres	Czas powstania	Rejestr zabytków
1	układ urbanistyczny		XIV w., XVIII-XIX w.	
2	<u>zespół kościoła parafialnego :</u>			
2.1	kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP		XIV w. 2 poł.	1927. 03. 31 – A/470
2.2	brama		1880-1884	
2.3	ogrodzenie		1859	
2.4	tablica pamiątkowa na budynku kościoła		1945	
3	<u>zespół cmentarza parafialnego :</u>			
3.1	cmentarz parafialny rzymskokatolicki			1996. 12. 10 – A/652/1-4
3.2	kaplica cmentarna		1837	
3.3	ogrodzenie z bramą		XIX w. 3 ćw.	
3.4	starodrzew z działką nr 1938		k. XIX w.	
3.5	kaplica grobowa Płaskowskich		1912	
4	park miejski im. G. Narutowicza		XIX/XX w.	1993. 11. 23 – A/1026
5	cmentarz ewangelicki		XIX w. 1 poł.	1995. 12. 20 – A/714
6	brama i ogrodzenie cmentarza ewangelickiego		1 poł. XIX w.	
	kościół ewangelicki pw. Św. Trójcy		1865-1868	
8	brama i ogrodzenie kościoła ewangelickiego		1865-1868	
9	dom	Cegielna 3	1 ćw. XX w.	
10	dom	Cegielna 5	1/2 ćw. XX w.	
11	dom	Cmentarna 2	2 ćw. XX w.	
12	dom	pl. Dekerta 1	ok. poł. XIX w.	
13	dom	pl. Dekerta 2	XIX w. 1 poł.	
14	dom	pl. Dekerta 6	1850 ok.	
15	dom	pl. Dekerta 7	1850 ok.	
16	ratusz, ob. UM Lipno	Pl. Dekerta 8	1831 po	
17	dom	pl. Dekerta 9	XIX w. 2 ćw.	
18	dom	pl. Dekerta 11	XIX w. 1 poł.	
19	dom	pl. Dekerta 12	1850 ok.	
20	dom	pl. Dekerta 13	XIX w. poł. po	

21	dom	pl. Dekerta 21	XIX w. 2 poł.	
22	dom	pl. Dekerta 22	XIX w. 2 poł.	
23	dom	pl. Dekerta 23	XIX w. 3 ćw.	
24	dom	pl. Dekerta 24	1850 ok.	
25	dom	pl. Dekerta 27	1850 ok.	
26	dom	pl. Dekerta 28	XIX w. k.	
27	dom	pl. Dekerta 29	XIX w. k.	
28	dom	pl. Dekerta 30	XIX w. poł. ok.	
29	dom	Kilińskiego 3	XIX w. k.	
30	dom	Kilińskiego 12 a	1 ćw. XX w.	
31	dom	Kilińskiego 12	XX w. pocz.	
32	dom	Kilińskiego 13	1900 – 1915	
33	dom	Kilińskiego 15	1 ćw. XX w.	
34	dom	Kilińskiego 18	1 ćw. XX w.	
35	dom	Kilińskiego 21	1 ćw. XX w.	
36	dom	Kilińskiego 27	1-2 ćw. XX w.	
37	dom	Kilińskiego 30	1900 ok.	
38	dworzec kolejowy	Kolejowa 5		
39	dom	Kościuszki 1	XIX w. 3 ćw.	
40	poczta z oficyną	Kościuszki 3	XIX w. 3 ćw.	1995. 01. 20 – A/656
41	dom	Kościuszki 2 (dawniej 4)	XIX w. poł. ok.	
42	dom	Kościuszki 6	1870 ok.	
43	dom, ob. ośrodek zdrowia	Kościuszki 11	XIX w. k.	
44	dom	Kościuszki 13	2 poł. XIX w.	
45	zajazd "Hotel Warszawski", ob. dom	Kościuszki 16	XIX w. 2 ćw.	
46	dom	pl. 11 Listopada 3 / Dobrzyńska	pocz. XX w.	
47	dom	pl. 11 Listopada 4	XIX w. poł. ok.	
48	dom	pl. 11 Listopada 5	k. XIX w.	
49	dom	pl. 11 Listopada 6	k. XIX w.	
50	dom	pl. 11 Listopada 7a	2 poł. XIX w.	

51	dom	pl. 11 Listopada 7	pocz. XX w.	
52	dom	pl. 11 Listopada 8	k. XIX w.	
53	dom	pl. 11 Listopada 12	pocz. XX w.	
54	dom	pl. 11 Listopada 20	pocz. XX w.	
55	dom	pl. 11 Listopada 22	XIX/XX w.	
56	kapliczka z figurą Matki Boskiej	3 Maja	1945	
57	dom	Mickiewicza 19	XIX w. 3 ćw.	
58	dom	Mickiewicza 19a	poł. XIX w.	
59	dom	Mickiewicza 21	XIX/XX w.	
60	dom	Mickiewicza 22	2 ćw. XX w.	
61	dom	Mickiewicza 23	XIX/XX w.	
62	dom	Mickiewicza 24	pocz. XX w.	
63	dom	Mickiewicza 25	XIX w. 2 poł.	
64	dom	Mickiewicza 26	pocz. XX w.	
65	dom	Mickiewicza 27	XIX w. poł. po	
66	dom	Mickiewicza 28	2 ćw. XX w.	
67	dom, ob. Urząd Skarbowy	Mickiewicza 29	1924	
68	szkoła powszechna	Mickiewicza 30 / Pl. 11 Listopada 13	1 poł. XX w.	
69	dom	Mickiewicza 30	XIX w. poł. po	
70	cerkiew prawosławna, później dom ludowy, ob. kino "Nawojka"	Mickiewicza 33	XIX w. 1 poł.	
71	dom	Mickiewicza 36	1850 ok.	
72	dom	Mickiewicza 38	XIX w. k.	
73	dom	Mickiewicza 40	XIX w. 2 poł.	
74	dom	Mickiewicza 41	1936	
76	dom i budynek gospodarczy	Mickiewicza 44	1905	
77	dom	Mickiewicza 45	XX w. pocz.	
78	budynek syndykatu rolniczego, ob. dom towarowy	Mickiewicza 46	XIX w. 2 ćw.	
79	dom	Mickiewicza 49	1 ćw. XX w.	
80	dom	Mickiewicza 50	XIX w. poł. ok.	
81	dom	Mickiewicza 52	1900 ok.	

82	dom	Mickiewicza 54	XX w. pocz.	
83	dom, ob. siedziba Starostwa Powiatowego	Mickiewicza 58	XIX w. k.	
84	dom	Mokra 1	XIX w. 2 poł.	
85	dom	Niecała 3	XIX w. 2 poł.	
86	cmentarz żołnierzy radzieckich	Ogrodowa	1945	
87	pomnik na cmentarzu żołnierzy radzieckich	Ogrodowa	1945	
88	szkoła	Okrzei 1	1938	
89	Ogrodzenie szkoły	Okrzei 1	I. 30-te XX w.	
90	dom	Okrzei 1a	1-2 ćw. XX w.	
91	wzgórze Św. Antoniego – grodzisko	Piłsudskiego	XIV w.	1993. 12. 30 – C/144
92	figura Św. Antoniego	Piłsudskiego	1910	
93	plebania	Piłsudskiego 1	1846	
94	dom	Piłsudskiego 7	XIX w. 2 poł.	
95	dom	Piłsudskiego 8	1870, pocz. XX w.	
96	dom	Piłsudskiego 9	XIX w. 4 ćw.	
97	dom	Piłsudskiego 10a	1 ćw. XX w.	
98	dom	Piłsudskiego 11	XIX w. poł. ok.	
99	dom	Piłsudskiego 12	XIX w. 2 poł.	
100	dom	Piłsudskiego 13	XIX w. 2 poł.	
101	dom	Piłsudskiego 14	XIX w. 3 ćw.	
102	dom	Piłsudskiego 16	XIX w. 4 ćw.	
103	budynek administracyjny z zespołu sejmiku powiatowego	Piłsudskiego 19	1920 ok.	
104	dom	Piłsudskiego 21	1850 ok.	
105	budynek sejmiku z zespołu sejmiku powiatowego, ob. dom kultury	Piłsudskiego 22	1928	
106	dom	Piłsudskiego 25	XIX w. 3 ćw.	
107	dom	Piłsudskiego 27	1903	
108	dom	Piłsudskiego 28	XIX w. 3 ćw.	
109	dom	Piłsudskiego 30	XIX w. 3 ćw.	
110	dom	Rapackiego 2	pocz. XX w.	
111	dom	Rapackiego 4	XIX w. k.	

112	dom	Rapackiego 5	pocz. XX w.	
113	dom	Rapackiego 6	pocz. XX w.	
114	dom	Rapackiego 7	XIX w. 2 poł.	
115	dom	Rapackiego 12	1898	
116	dom	Rapackiego 14	XIX w. 1 poł.	
117	dom	Rapackiego 16	XIX w. 1 poł.	
118	dom	Rapackiego 18	XIX w. 2 poł.	
119	dom	Rapackiego 32	I. 30-te XX w.	
120	dom	Sierakowskiego 3	1 ćw. XX w.	
121	dom	Sierakowskiego 5	1 ćw. XX w.	
122	Dom drewniany	Sierakowskiego 6a	1 ćw. XX w.	
123	Dom drewniany	Sierakowskiego 6b	1 ćw. XX w.	
124	Dom drewniany	Sierakowskiego 6c	1 ćw. XX w.	
125	Dom drewniany	Sierakowskiego 6d	1 ćw. XX w.	
126	dom	Sierakowskiego 7	I. 20-30 XX w.	
127	Lecznica weterynaryjna	Sierakowskiego 12	I. 20-30 XX w.	
128	d. cmentarz żydowski	Sierakowskiego 10, 12, 14	XIX w. k.	
129	dom	Sierakowskiego 17	I. 30-te XX w.	
130	dom	Sierakowskiego 19	1 ćw. XX w.	
131	dom	Sierakowskiego 35	1 ćw. XX w.	
132	aleja klonowa	Sportowa	XIX/XX w.	
133	dom	Skłodowskiej 6/7	1942	
134	dom	Skłodowskiej 8/9	1942	
135	dom	Skłodowskiej 10/11	1942	
136	dom	Skłodowskiej 12/13	1942	
137	dom	Skłodowskiej 14/16	1942	
138	dom	Skłodowskiej 17	1942	
139	dom	Skłodowskiej 18	1942	
140	dom	Skłodowskiej 19	1942	
141	dom	Skłodowskiej 20/21	1942	

142	dom	Skłodowskiej 22/23	1942	
143	dom	Skępska 12	1 ćw. XX w.	
144	dom	Skępska 14	1 ćw. XX w.	
145	dom	Skępska 16	1922	
146	stodoła drewniana	Staroskępska 19	1910	
147	dom	Staszica 1	XIX w. k.	
148	dom	Staszica 2	XIX w. poł. ok.	
149	dom, d. pastorówka	Staszica 3	XIX w. poł.	
150	dom	Staszica 5	k. XIX w.	
151	dom	Staszica 6/11 Listopada 2	XIX w. poł. ok.	
152	dom drewniany	22 Stycznia 7	XIX w. k.	
153	dom drewniany	22 Stycznia 8 i 8a	pocz. XX w.	
156	kapliczka z figurą Matki Boskiej Skępskiej	22 Stycznia	1953	
157	Dom	Szkolna 25	I. 30-te XX w.	
158	Zapora przeciwpancerna	Szkolna	1944	
159	aleja jesionowa, w części szpaler kasztanowo – jesionowy	Szkolna	XIX/XX w.	
160	dom	Włocławska 1	1 ćw. XX w.	
161	dom	Włocławska 1b	I. 30-te XX w.	
162	dom	Włocławska 2	1 ćw. XX w.	
163	dom	Włocławska 8	I. 30-te XX w.	
164	dom	Włocławska 9	1921	
165	dom	Włocławska 16	I. 30-te XX w.	
166	dom	Wspólna 4a	I. 30-te XX w.	
167	dom drewniany	Wyszyńskiego 4	XIX/XX w.	
168	dom drewniany	Wyszyńskiego 6 (d. 15 Grudnia)	1870	
169	dom	Wyszyńskiego 15 (d. 15 Grudnia)	k. XIX.	
170	dom	Wyszyńskiego 16 (d. 15 Grudnia)	k. XIX.	
171	dom	Wyszyńskiego 47	XIX w. k.	

172	kapliczka przydrożna z figurą NMP	Wyszyńskiego	1945	
173	dom	Żeromskiego 3	pocz. XX w.	
174	dom	Żeromskiego 8	pocz. XX w.	
175	figura Matki Boskiej	Skrzyżowanie drogi krajowej 558 z drogą gminną w kierunku m. Czarne	2 poł. XX w.	

Na terenie Gminy Miasta Lipna znajdują się również stanowiska archeologiczne, które zostały wymienione w poniższej tabeli

Wykaz w/w stanowisk archeologicznych wg. stanu na 2019 rok

Lp	Miejscowość	Gmina	nr stan	nr AZP	nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia
1	Maliszewo	Lipno /miasto Lipno	13	43-48	22	osada	k. łużycka	IV-V okres epoki brązu
2	Maliszewo	Lipno miasto	22	43-48	41	obozowisko		mezololit
3	Złotopole	Lipno miasto	8	43-49	5	osada	k. przeworska	OR
						śląd osadnictwa		XI-XII w.
4	Lipno	Lipno miasto	1-2	43-49	6	śląd osadnictwa		mezololit
						śląd osadnictwa	k. grobów kloszowych	okres lateński
						punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVIII w.
5	Lipno	Lipno miasto	4	43-49	7	śląd osadnictwa		III-wczesne średniowiecze
						punkt osadniczy		wczesne średniowiecze/XIV w.
						punkt osadniczy		neolit
6	Lipno	Lipno miasto	5	43-49	8	cmentarzysko ciałopalne	k. łużycka/k. grobów kloszowych	halsztat
						punkt osadniczy		III-wczesne średniowiecze
7	Lipno	Lipno miasto	6	43-49	10	punkt osadniczy		XV-XVI w.
						śląd osadnictwa		neolit
8	Lipno	Lipno miasto	7	43-49	11	punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVIII w.
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
9	Lipno	Lipno miasto	8	43-49	12	punkt osadniczy		XV-XVII w.
						śląd osadnictwa		XV-XVI w.
10	Lipno	Lipno miasto	9	43-49	13	punkt osadniczy		III-wczesne średniowiecze
						śląd osadnictwa		epoka brązu
11	Lipno	Lipno miasto	10	43-49	14	punkt osadniczy		XV-XVI w.
						śląd osadnictwa		neolit
12	Lipno	Lipno miasto	11	43-49	15	punkt osadniczy		neolit
						śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu
13	Lipno	Lipno miasto	12	43-49	16	śląd osadnictwa		XV-XVI w.
						śląd osadnictwa		neolit
14	Lipno	Lipno miasto	13	43-49	17	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	neolit

15	Lipno	Lipno miasto	14	43-49	18	punkt osadniczy		XIV-XVI w.
						punkt osadniczy		XV-XVII w.
16	Kolankowo	Lipno miasto	1	43-49	36	śląd osadnictwa		III-wczesne średniowiecze
17	Lipno	Lipno miasto	15	43-49	41	punkt osadniczy		XV-XVIII w.
18	Kolankowo	Lipno miasto	3	43-49	42	punkt osadniczy		XIV-XV w.
19	Lipno	Lipno miasto	3	43-49	57	grodzisko		XIV w.
20	Lipno	Lipno miasto	16	44-49	2	punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVII w.
21	Lipno	Lipno miasto	17	44-49	6	śląd osadnictwa		neolit
22	Lipno	Lipno miasto	18	44-49	15	osada		późne średniowiecze XIV-XV w.
23	Lipno Wieś II	Lipno miasto	9	44-49	36	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	neolit

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Gminy Miasta Lipna do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów (głównie kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP). Na obszarze Lipna brak jest zabytków ruchomych wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Lipna. Środowisko kulturowe Miasta zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie Miasta wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności powiązane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Elementem dziedzictwa niematerialnego w Gminie Miasta Lipno jest herb miejski. Głównym elementem herbu jest czerwony mur posiadający otwartą bramę ze złotymi otwartymi drzwiami i podniesioną czarną kratą. Za bramą (wyrastając także częściowo nad nią) mieści się zielone drzewo lipowe posiadające siedem liści. Po bokach bramy umieszczone są blankowane czerwone wieże posiadające czarne hełmy. Brama umieszczona jest na białej tarczy herbowej.

Nazwa Miasta Lipna ma również pochodzenie historyczne, według najpopularniejszej wersji, związana jest z puszcza lipową porastającą okoliczne bagna i rozlewiska rzeki Mień.

W mieście pielęgnowane są też wspomnienia dotyczące znanych postaci pochodzących z tego terenu. Najślynniejszą lipnowianką była niewątpliwie Pola Negri (wł. Apolonia Chałupiec) ur. 1897, zm. 1987. Uplasowała się ona w panteonie największych gwiazd kina niemego. Urodzona w Lipnie, po zesłaniu jej ojca na Sybir, wyjechała z matką do Warszawy, gdzie kształciła się u Honoraty Leszczyńskiej, córki Wincenta Rapackiego. Następnie trafiła do kina niemieckiego, a potem na amerykański rynek filmowy, gdzie zrobiła zawrotną karierę.

W Lipnie od 15 lat odbywają się festiwale promujące twórczość Poli Negri jak i dorobek innych polskich artystów, którzy odnieśli sukces poza granicami naszego kraju – POLA I INNI. Przeglądowi towarzyszą wystawy, konkursy i recitale. Atmosfera „niemego kina” z taperem – pianistą improwizującym na żywo muzykę do filmów, sceniczna kotara w kolorze czerwonego wina, przytłumiona przez ledwo sączące się światło, docierające z holu opary świeżo parzonej kawy, stwarzają niepowtarzalny nastrój przyciągający do Lipna ludzi z najodleglejszych zakątków Polski i Europy.

Do pozostałych znanych osobistości związanych z Lipnem można zaliczyć scenarzystę reżysera teatralnego Wincentego Rapackiego, a także byłego Prezydenta RP Lecha Wałęsę, laureata pokojowej nagrody Nobla, który uczęszczał do tutejszej Szkoły Zawodowej.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Miasta Lipna.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Bogata historia Miasta • Liczne i wartościowe kolekcje i zbiory przedmiotów stanowiących cenne źródło informacji o postaciach i wydarzeniach związanych z Lipnem • Położenie Miasta, sprzyjające rozwojowi turystyki • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropole o wysokiej wartości kulturowej • Interesujące przykłady zieleni komponowanej (park miejski) • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej • Obecność na terenie Miasta szlaków turystycznych • Dobra drogowa dostępność komunikacyjna Miasta • Kolejowa dostępność komunikacyjna Miasta • Miasto stanowi centrum administracyjne, usługowe i komunikacyjne całego regionu • Bliskość ważnych ośrodków miejskich – Włocławka, Torunia oraz Płocka • Lokalizacja w pobliżu Miasta miejsc kultu takich jak Skępe, Obory, Trutowo • Miasto Lipno jest jednocześnie siedzibą powiatu, co zwiększa jego znaczenie • Poprawiająca się czystość środowiska • Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Miasta • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Miasta • Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych, a także stowarzyszeń 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak obiektu muzealnego eksponującego bogate zbiory zabytków ruchomych i kolekcji • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego wielu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych • Niezbyt duże środki w budżecie Miasta na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Znikome wykorzystanie walorów turystycznych Miasta • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych • Brak działań dotyczących rozwijania tożsamości regionalnej w ofercie edukacyjnej szkół • Niewielka liczba miejsc noclegowych dla potencjalnych turystów
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Miasta na działania związane z ochroną zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do

• Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie przy zabytkach oraz przy powstaniu lokalnego muzeum • Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Miasta, przyciągająca turystów • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Opracowanie dokumentów takich jak Lokalny Program Rewitalizacji, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez imprezy masowe, lokalne święta, konkursy itd. • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Komplementarność z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	• charakteru zabytkowego • Niekorzystne zmiany przestrzenne w układzie urbanistycznym Miasta • Niewłaściwe działania inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Charakterystyczna rzeźba terenu ze wzniesieniami o dużym nachyleniu • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Niekorzystny wpływ nowych, wielkomiejskich elementów osadniczych na zabudowę • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA LIPNA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Lipna formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Miasta i charakter jego dziedzictwa

kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w *Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Na podstawie analizy szans i zagrożeń występujących w otoczeniu oraz mocnych i słabych stron Gminy w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, określono następujące priorytety działań w zakresie opieki nad zabytkami.

- 1. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego**
- 2. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego gminy.**
- 3. Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej**

Opieka nad zabytkami stanowi jeden z obszarów działania dla władz lokalnych. Jako kierunki działań realizacji Programu opieki nad zabytkami Gminy Miasta Lipna w ramach przyjętych priorytetów uznano:

1. Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków.
2. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
3. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.
4. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
5. Edukacja i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym gminy oraz rozszerzenie systemu informacji turystycznej.
6. Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego.

Szczegółowo priorytety działań

Priorytet I:

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania	Zadania
Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków	- prowadzenie monitoringu i weryfikacji oraz aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków,

	<ul style="list-style-type: none"> - uzupełnianie informacji w kartach adresowych zabytków, - współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy aktualizowaniu GEZ, - wyłączenie z ewidencji wojewódzkiej obiektów nieistniejących, - dokumentowanie obiektów planowanych do rozbiórki wymaganymi kartami
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	<ul style="list-style-type: none"> - wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego), - wspieranie badań naukowych dotyczących obiektów zabytkowych oraz historii regionu, - wspieranie badań archeologicznych na stanowiskach o dużych wartościach kulturowych

Priorytet II:

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego gminy

Kierunki działania	Zadania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> - opracowanie planów odnowy miejscowości oraz miejscowych planów, szczególnie dla obszarów o dużym nasyceniu stanowiskami archeologicznymi, - dbałość o włączanie zagadnień ochrony zabytków przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, - konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną zaproponowaną w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, - respektowanie zlokalizowanych stanowisk archeologicznych oraz stref ochrony archeologicznej przy sporządzaniu dokumentów planistycznych, - dbanie o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych w tym iluminacja eksponowanych obiektów, - ochrona panoram oraz przedpoli widokowych zespołów zabytkowych oraz miejscowości o wartościach kulturowych, - realizowanie nowej zabudowy w harmonii z historyczną kompozycją układu przestrzennego, gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> - podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków, - rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych, - zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji

	<p>przeciwożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, ewidencjonowanie zabytków ruchomych),</p> <ul style="list-style-type: none"> - bieżąca opieka nad miejscami pamięci narodowej, - przekazywanie właścicielom zabytków informacji o wszelkich możliwościach dofinansowania prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach, - doradztwo w przygotowaniu wniosków o dofinansowanie prac przy zabytku, - stosowanie zachęt prawnych i finansowych oraz pomocy publicznej dla inwestorów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, - współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie zagrożeń dla dziedzictwa archeologicznego wynikających z działalności inwestycyjnej bądź osób dziko penetrujących stanowiska wykrywaczami metali.
--	--

Priorytet III:

Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej

Kierunki działania	Zadania
Edukacja i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym gminy oraz rozszerzenie systemu informacji turystycznej	<ul style="list-style-type: none"> - wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizację zajęć na temat zabytków, ich roli oraz wartości z punktu widzenia historii i współczesności celem kształtowania regionalnej tożsamości kulturowej, - organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, - stworzenie systemu informacji wizualnej w formie tablic informacyjnych dot. najważniejszych obiektów historycznych i przyrodniczych znajdujących się na terenie gminy, - opracowanie tablic informacyjnych dotyczących szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych i tras rowerowych wyznaczonych na terenie gminy, - wytyczenie nowych szlaków turystycznych pieszych, rowerowych, konnych, tras i ścieżek dydaktycznych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego gminy, - udostępnienie informacji o zabytkach gminy w Internecie
Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> - aktualizacja internetowej bazy danych o obiektach posiadających wartość zabytkową znajdujących się na terenie gminy, - wspieranie działań instytucji kultury, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, - współpraca z mediami lokalnymi w dziedzinie promocji walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego, - wykorzystanie imprez masowych organizowanych w gminie

	<p>oraz innych okazji budzących zainteresowanie mediów do promocji dziedzictwa kulturowego,</p> <p>- wydawanie i wspieranie publikacji: przewodników turystycznych, folderów, informatorów i innych wydawnictw na temat dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy.</p>
--	---

Gmina Miasta Lipna zamierza podejmować liczne działania mające na celu aktywne przeciwdziałanie czynnikom powodującym niszczenie i degradację lokalnych obiektów zabytkowych oraz innych obiektów których wiek i walory zaliczają je do obiektów cennych :

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu Miasta na obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków
2. Aplikowanie we wszystkich pojawiających się źródłach o środki mogące być przeznaczone na działania związane z ochroną i zapobieganiu niszczeniu obiektów zabytkowych, wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków oraz innych ze względu na ich niepowtarzalny charakter.
3. Kontynuowanie działań rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych i terenów zielonych, zwłaszcza tych o największym znaczeniu dla Miasta, jak np. park miejski
4. Wspieranie z budżetu działań ratunkowych przy obiektach w najgorszym stanie technicznym
5. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi Miasta
6. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni, stanowiącej krajobraz kulturowy
7. Bieżąca opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci
8. Działania rewitalizacyjne centrum Lipna, obejmujące obiekty wpisane do rejestru zabytków
9. Utrzymywanie stylu zabudowy nawiązującego do substancji zabytkowej Miasta na obszarze historycznego centrum
10. Rozszerzanie zasobu dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez regularną aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, inwentaryzację obiektów małej architektury, cmentarzy itp.
11. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich)
12. Opracowanie uchwały regulującej przyznawanie środków z budżetu Miasta dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych
13. Prowadzenie na stronie internetowej oferty inwestycyjnej w stosunku do obiektów zabytkowych

14. Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym Programem Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych
15. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury
16. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego
17. Kontynuacja i rozwój imprez cyklicznych (głównie festiwalu „Poła i inni”)
18. Wykorzystanie specyficznego klimatu miasta do rozwoju imprez pokazujących dorobek historyczny i kulturalny (np. okres średniowiecza, lata 20-te XX wieku)
19. Wykorzystanie najslawniejszych postaci Lipna, np. Poli Negri, do pokazania świetności Miasta z lat międzywojennych w powiązaniu z rozwojem kinematografii
20. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych
21. Tworzenie nowych produktów wykorzystujących istniejące zasoby
22. Postawienie na innowacyjność projektów w celu wyróżnienia się spośród miast konkurencyjnych
23. Umożliwienie dostępu do poszczególnych obiektów zabytkowych osobom niepełnosprawnym
24. Dbanie o aktualizację strony Miasta, koniecznie przy zachowaniu odpowiedniej czytelności przekazu
25. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych
26. Stworzenie interaktywnej mapy Miasta lub warstwy informacyjnej systemu informacji przestrzennej z wiadomościami na temat obiektów lokalnego dziedzictwa kulturowego
27. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków
28. Wykorzystanie obiektów dziedzictwa kulturowego Miasta jako elementu promocji podczas różnego rodzaju targów, konferencji itp.
29. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp.
30. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających zasoby historyczne Lipna mieszkańcom i turystom
31. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miasta Lipna powinny być realizowane poprzez wspólne działania lokalnych władz samorządowych, Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafii, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Miasta Lipna zadania będą wykonywane bądź wspierane przez miejskie jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działania sprzyjające tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Burmistrz sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Miejskiej. Wskazane jest również aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości odpowiedniego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w procentach bądź liczbach):

- wydatków budżetu Miasta na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- liczba osób zatrudnionych w dziedzinach związanych z ochroną zabytków,
- ilość zabytków oznakowanych znakiem błękitnej tarczy.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ten rozdział ma charakter informacyjny, prezentujący przykładowe możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków:

1) publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne), prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.);

- 2) informacje o zasadach i kryteriach możliwości pozyskiwania ww. środków są dostępne na stronach internetowych i są aktualizowane, w związku z czym wymagają stałego monitoringu osób i instytucji zainteresowanych wsparciem;
- 3) program dotacyjny „Ochrona zabytków” ministra kultury i dziedzictwa narodowego - Portal wiedzy o zarządzaniu dziedzictwem w gminach (nid.pl) - „Ochrona zabytków”. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewitalizację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
- 4) https://samorzad.nid.pl/baza_wiedzy/program-dotacyjny-ochrona-zabytkow-ministra-kultury-i-dziedzictwa-narodowego/
- 5) w miarę możliwości budżetowych Gminy Miasta Lipna, gdzie sugeruje się monitorować możliwość dotacji bezpośrednio z budżetu Gminy.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale: 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, lecz systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez ministra właściwego ds. kultury

Zgodnie z art. 73 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Artykuł 74 mówi, iż dotacji udziela minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. W szczególnych sytuacjach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Także w sytuacji, gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Zgodnie z ustawą (art. 76) dotacja może być udzielona przed i po podjęciu prac z zakresu ochrony zabytków, a szczegółowe rozwiązania przewidują zwrot:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Art. 77 precyzuje zakres prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych na jakie może być przyznana dotacja i jednocześnie stanowi syntetyczną listę działań podejmowanych w ramach ochrony zabytków i opieki nad nim. Nakładami, o których mowa w ustawie są:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań archeologicznych, konserwatorskich, a także architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytkach wpisanych do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15,

- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku określa w drodze rozporządzenia właściwy minister.

Programy operacyjne ministerstwa kultury i dziedzictwa narodowego

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane corocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Względnie najłatwiej dostępnym, ogólnopolskim źródłem finansowania zabytków, jest Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe”, Priorytet 1 „Ochrona zabytków”, którego celem jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie ich na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich (np. Regionalnych Programów Operacyjnych). O dofinansowanie mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (np. samorządowe jednostki kultury, kościoły lub związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe, itp.) Wnioskodawcami nie mogą być państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także

podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Skupia się on na następujących celach:

- ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Wnioskodawcy mogą otrzymać dotację na:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Można jeszcze wspomnieć o priorytecie 3 „Kultura ludowa”, którego celem jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie i przekaz wartościowych elementów kultury ludowej oraz promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnianiem elementów sztuki regionalnej.

Dotacje przeznaczone są np. na działania o charakterze edukacyjnym służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie tzw. „warsztatów tradycyjnych rzemiosł”, „szkół tradycji” i „szkół ginących zawodów”, a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej oraz dziedzictwa niematerialnego. O dotacje mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe i prowadzący działalność gospodarczą w sferze kultury.

Promesa ministra kultury i dziedzictwa narodowego

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Dofinansowanie dotyczy projektów

realizowanych w ramach: Regionalnych Programów Operacyjnych, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Program Polska Cyfrowa, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury, filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85% wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85% wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Infrastruktura kultury” - Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury; przedmiotem dofinansowania mogą być remonty, roboty budowlane, przebudowa (modernizacja) nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury, również przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji.
- Program „Kultura Cyfrowa” - Celem realizowanego w kolejnych latach Programu jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwo w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;

c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;

b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt. 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;

c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

Dotacje wojewódzkie (z Urzędu Wojewódzkiego i Urzędu Marszałkowskiego)

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

Dotacje powiatowe

W myśl art. 81. ust. 1 i 2 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ww. *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz zgodnie z *ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki

samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Miasta na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy (Miejską).

Dotacje ministerstwa administracji i cyfryzacji – fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 *ustawy z dnia 20 marca 1950 r.* i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

Dotowane będzie tylko wykonanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt - w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.

11.2. RZĄDOWY PROGRAM ODBUDOWY ZABYTKÓW

Dofinansowanie realizacji zadań inwestycyjnych, mających na celu przeciwdziałanie COVID-19, o którym mowa w art. 2 ust. 2 *ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych* (Dz. U. 2021 poz. 2095, z późn. zm.) w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

Program uruchomiony w 2022 roku z I terminem składania wniosków do 31 III 2023 r. Podmioty uprawnione do składania wniosków o dofinansowanie:

- 1) gminy;
- 2) powiaty;
- 3) województwa.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków przeznacza się na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań inwestycyjnych w ramach następujących obszarów inwestycyjnych:

- 1) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r.*

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do którego tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego posiada wnioskodawca lub jednostka organizacyjna zaliczana do sektora finansów publicznych, podlegająca wnioskodawcy;

2) udzielanie przez wnioskodawcę dotacji, o której mowa w art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na nakłady konieczne, określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

11.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY NA LATA 2021 - 2027

Formy dofinansowania na projekty związane z tematyką ochrony dziedzictwa kulturowego wskazano w Priorytecie 5: „Potencjały Endogeniczne Regionu”, Cel szczegółowy: 2.5.1 i 2.5.2. „Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich i na obszarach innych niż miejskie.”

Poprzez wspieranie projektów z zakresu rozwoju infrastruktury kultury nastąpi poprawa stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych. Wspierane będą inwestycje z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, szczególnie o znaczeniu regionalnym, które obejmą obiekty i zespoły zabytkowe, w tym pałace i dwory, zespoły parkowo-dworskie, obiekty sakralne, zespoły obronne, zabytki techniki i inne obiekty. Finansowana będzie budowa, rozbudowa lub przebudowa obiektów kultury oraz ich wyposażenie w urządzenia do prowadzenia działalności.

Wsparciem objęte zostanie promowanie kultury. Działanie zapewni również wsparcie zabezpieczenia przeciwpożarowego, przed kradzieżą i zniszczeniem obiektów i zasobów zabytkowych oraz przystosowanie obiektów dla osób niepełnosprawnych.

Do przykładowych projektów inwestycji, które mogą zostać objęte wsparciem należą np.:

1. Projekty obejmujące prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane w obiektach zabytkowych w otoczeniu zabytku i na obszarach zabytkowych, obszarach przemysłowych o wartościach historycznych.
2. Rozbudowa, przebudowa instytucji kultury (w tym dostosowanie istniejącego obiektu do nowych funkcji kulturalnych, w tym edukacyjnych) wraz zakupem wyposażenia związanego z prowadzeniem działalności kulturalnej, w tym edukacyjnej.
3. Konserwacja zabytków ruchomych i materiałów archiwalnych stanowiących dziedzictwo dokumentacyjne.
4. Projekty informacyjno-promocyjne walorów środowiskowych i kulturowych regionu pod kątem komercyjnego wykorzystania dziedzictwa kulturowego i naturalnego regionu (np. produkt regionalny) jako element szerszych projektów w zakresie kultury wskazanych w punktach 1-3.
5. Projekty związane z organizacją imprez kulturalnych.

Celami osi priorytetowej są:

- ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego,
- promowanie walorów przyrodniczych obejmujących zadania związane z ochroną, rewaloryzacją oraz udostępnianiem obszarów chronionych (z tytułu ustawy o ochronie przyrody);
- wzrost znaczenia turystyki jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego województwa poprzez lepsze wykorzystanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego;
- rozwój infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej szczególnie na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i bogatych zasobach naturalnych;
- wzbogacenie oferty usług turystycznych i poprawa ich jakości, rozwój nowych, zrównoważonych form turystyki;
- wsparcie w zakresie promocji i informacji turystycznej ukierunkowane na kreowanie regionalnych produktów turystycznych.

W ramach osi priorytetowej wspierane będą przedsięwzięcia ukierunkowane na efektywniejsze wykorzystanie zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, na wzbogacenie i zróżnicowanie oferty i podwyższenie jakości usług turystycznych. Wsparcie w ramach osi priorytetowej dotyczyć będzie zarówno projektów w ramach infrastruktury służącej nieodpłatnie ogółowi społeczeństwa, jak i projektów sektora gospodarki turystycznej.

Wspierane będą przedsięwzięcia zagospodarowania infrastrukturalnego

obszarów zalesionych, zwłaszcza podmiejskich, udostępniających je dla wędrówek pieszych, turystyki rowerowej i turystów zmotoryzowanych. Na obszarach pojeziernych wspierane będzie zagospodarowanie dla wypoczynku związanego z użytkowaniem jezior i rzek, projekty budowy i modernizacji infrastruktury przybrzeżnej ogólnie dostępnych ośrodków wypoczynkowych.

W ramach osi priorytetowej wspierany będzie rozwój usług turystycznych. Wsparcie uzyskają projekty inwestycyjne podmiotów sektora szeroko rozumianych usług turystycznych: noclegowych, gastronomicznych, handlowych, rekreacyjno-sportowych, rozrywkowych, informacyjno-recepcyjnych i innych. Wsparcie może uzyskać również infrastruktura związana z żeglugą, umożliwiająca wykorzystanie szczególnie Noteci, Brdy i Wisły dla rozwoju turystyki wodnej.

Projekty z zakresu turystyki realizowane na obszarach wiejskich będą związane z tworzeniem alternatywnych źródeł zatrudnienia. Wspierany będzie rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej.

Wspierane będzie przygotowanie i promocja produktów turystycznych, w szczególności eksponujących oryginalność i unikalność oferty turystycznej regionu. Należy ich upatrywać w ofercie dla turystyki uzdrowskiej oraz form turystyki wykorzystującej specyficzne zasoby i walory środowiska przyrodniczego. Istotnym uzupełnieniem tych przedsięwzięć powinna być budowa spójnego systemu informacji turystycznej dla skutecznej promocji produktów turystycznych. Przyczyni się to do rozwoju konkurencyjnej gospodarki turystycznej, tworzenia miejsc pracy i kreowania wizerunku atrakcyjnego regionu.

Wsparcie rozwoju usług turystycznych i uzdrowskich skierowanych na wykorzystanie zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, na podniesienie jakości usług, będzie warunkowane tworzeniem nowych stałych miejsc pracy.

Projekty związane z turystyką, które uzyskają wsparcie w ramach tej osi priorytetowej, będą musiały zaowocować wyraźnymi efektami gospodarczymi. Należy nadać szczególne znaczenie tym projektom, które przyciągną przede wszystkim turystów spoza regionu i wkomponują się w szersze ramy planu rozwoju turystyki dla regionu.

11.4 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej, rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. Każdego roku mogą zmieniać się założenia programowe jak również zasady ubiegania się o dofinansowanie prac. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ mogą one ulegać zmianom w każdym roku budżetowym.

12. GŁÓWNE PROJEKTY PLANOWANE DO REALIZACJI

1. Renowacja ogrodzenia z bramą wejściową zespołu kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Lipnie

Brama i ogrodzenie wchodzi w skład zespołu kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Lipnie i znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Miasta Lipna. Elementy te datowane są na lata 1880 – 1884 i wymagają renowacji. Sam kościół został wpisany do Rejestru Zabytków Województwa Kujawsko – Pomorskiego w dniu 31.03.1927 r. pod numerem A/470. Brama i ogrodzenie stanowią zatem najbliższe otoczenie zabytku i powinny być w bardzo dobrym stanie technicznym, gwarantującym odpowiednią estetykę, aby nie zaburzać walorów kościoła. W związku z powyższym zadanie będzie polegać na odnowieniu zniszczonego ogrodzenia i bramy wejściowej wraz z uzupełnieniem ubytków z jednoczesną renowacją słupków i podmurówki. Są to zarówno elementy metalowe, jak również murowane. Długość ogrodzenia, które zostanie poddane renowacji to około 165 mb.

Właścicielem obiektu jest Parafia pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Lipnie, w związku z czym na ten cel zostanie udzielona dotacja przez Gminę Miasta Lipna.

Wartość inwestycji: 350.000,00
Dotacja: 343.000,00
Wkład własny: 7.000,00

2. Termomodernizacja Ratusza Miejskiego w Lipnie

Ratusz Miejski w Lipnie datowany jest na lata 1831 – 1839, znajduje się centralnej części miasta, przy Placu Dekerta i został wpisany do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Miasta Lipna. Budynek posiada charakter późno – klasycystyczny. Jest to siedziba władz samorządowych. To budowla dwukondygnacyjna, z częściowym podpiwniczeniem i strychem użytkowym. Dach posiada konstrukcję wielospadową. Ponad wysuniętą częścią fasady znajduje się czteroboczna wieżyczka o ścianach obitych blachą i zakończonych żeliwną balustradą, zwieńczoną sterczyną z rzeźbą aniołka z 1878 r. Elewacja frontowa budynku jest pięcioosiowa, z półkoliście zamkniętym wejściem.

Budynek znajduje się w średnim stanie technicznym. Odnowy wymaga część zewnętrzna budynku (elewacje), niezbędne jest również docieplenie dachu. Obecny stan ratusza sprawia, iż obniżona jest wartość estetyczna, między innymi poprzez odbarwienia elewacji oraz osłabiony i odpadający w niektórych miejscach tynk.

W ramach zadania planuje się docieplenie tylnych ścian budynku z jednoczesną naprawą elewacji zewnętrznej całości. Ponadto zostanie docieplony dach. Dzięki zaplanowanym pracom oprócz zapewnienia odpowiedniej estetyki budynku, który powinien mieć charakter reprezentacyjny – wizytówka miasta, zagwarantowana zostanie również odpowiednia termomodernizacja obiektu.

Wartość inwestycji: 500.000,00
Dotacja: 490.000,00
Wkład własny: 10.000,00

3. Renowacja pomnika Św. Antoniego wraz z wejściem i ogrodzeniem wzgórze

Wzgórze Św. Antoniego wraz z pomnikiem zostały wpisane do Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Kujawsko – Pomorskiego w dn. 30.12.1993 r. pod numerem C/144. Wzgórze św. Antoniego zlokalizowane jest przy ul. Piłsudskiego w południowo - wschodniej części miasta i stanowi element parku miejskiego, wpisanego do rejestru zabytków. Prawdopodobnie niegdyś na tym Wzgórzu znajdował się gród - warownia, który otaczał prąd rzeki Mień. Możliwe też, iż to tu stał zamek wymieniany w źródłach historycznych z 1330 roku. Niniejsze wzgórze już w 1799 roku nosiło

nazwę Antonius Berg, jak wynika z zachowanego planu miasta z tegoż roku. Istnieje też kilka legend związanych ze Wzgórzem. Pierwsza dotyczy roku 1331 i głosi, iż król Władysław Łokietek goniąc rozgromionych pod Płowcami Krzyżaków zatrzymał się w Lipnie, gdzie na górze Św. Antoniego została odprawiona msza święta dziękczynna za zwycięstwo. Druga legenda mówi, iż król Władysław Jagiełło zdążając z hufcami na bitwę pod Grunwaldem zatrzymał się w Lipnie, gdzie jego rycerstwo usypało owe Wzgórze i została na nim odprawiona msza święta w intencji pomyślnej wyprawy. W 1910 roku w rocznicę pięćsetlecia zwycięskiej bitwy pod Grunwaldem na Wzgórzach wzniesiono figurę Św. Antoniego. Na pomniku wyryto 3 daty: 1910 - odsłonięcie pomnika, 1939 - zniszczenie figury przez hitlerowców, 1945 - odbudowanie pomnika. Na Wzgórzach św. Antoniego odbywa się wiele uroczystości organizowanych przez miejscowe władze, kościół oraz instytucję kultury. Dodatkowo należy wspomnieć, że św. Antoni jest patronem miasta.

Obiekt wymaga nakładów finansowych na renowację i konserwację, a także zagospodarowanie przestrzeni.

W ramach zadania planuje się zrealizowanie następujących działań:

- prace remontowo - konserwatorskie pomnika św. Antoniego, który wymaga uzupełnienia ubytków, naprawy występujących pęknięć i oczyszczenia, wszystko w celu poprawy stanu technicznego, poprawy ogólnego wyglądu oraz zabezpieczenia przed dalszym niszczeniem,
- renowacja schodów betonowych prowadzących na wzgórze i do pomnika,
- renowacja bramy wejściowej wraz ze słupkami i fundamentami ogrodzenia.

Dzięki realizacji zadania zostanie zapewniony odpowiedni stan miejsca upamiętniającego ważne dla Polski wydarzenie historyczne oraz zapewniony łatwy i bezpieczny dostęp do obiektu ważnego dla całej społeczności lokalnej.

Wartość inwestycji: 300.000,00

Dotacja: 294.000,00

Wkład własny: 6.000,00

4. Rewitalizacja alejek Parku Miejskiego w Lipnie

Park Miejski im. Gabriela Narutowicza znajduje się w Rejestrze Zabytków Województwa Kujawsko – Pomorskiego pod nr A/1026 (wpisany 23.11.1993 r.). Park założony został w 1914 roku i zajmuje wzgórze moreny czołowej oraz charakteryzuje się przejściem między drzewostanem naturalnym, a założeniem parkowym. Jego powierzchnia to ponad 20ha. Najliczniej reprezentowane gatunki stanowią sosny i dęby szypułkowe.

Na skraju parku, przy północnym wejściu znajduje się Pomnik Niepodległości odsłonięty w 1992 roku poświęcony bohaterom walk o Polskę w latach 1918 – 1920.

Głównym elementem kompozycyjnym Parku jest polana przylegająca do alei poprzecznej, utrzymana w formie parteru kwiatowego, gdzie dawniej znajdował się zegar kwiatowy i herb, kawiarnia, a także staw, po którym pływały łabędzie. Centralnym punktem polany jest okrągły kwietnik, a nieco dalej znajduje się zabytkowa drewniana altana z 1924 r. Część zachodnia utrzymana jest w stylu naturalistycznym ze swobodnie prowadzonymi alejami, a najwyższy punkt zajmuje amfiteatr z muszlą koncertową zbudowany pod koniec lat 70.

Obecnie stan parku wskazuje na konieczność podjęcia zintegrowanych działań rewitalizacyjnych. Z uwagi, że jest to jedyny obiekt parkowy w mieście, działania te powinny mieć charakter priorytetowy.

W związku z powyższym, analiza stanu obecnego wykazała konieczność podjęcia odpowiedniej interwencji, w celu przywrócenia miejscu funkcji społecznych.

W ramach zadania planuje się odnowienie około 450 mb alejek spacerowych (kruszywo mineralne oraz obrzeża betonowe), odnowienie schodów zejściowych (z kostki granitowej), wykonanie przycinki sanitarnej drzew i krzewów, a także wykonanie elementów małej architektury (m.in.: ławki, kosze na śmieci, czy wieżyczki parkowe).

Zaplanowane roboty stanowią kolejny etap prac na tym obiekcie.

Wartość inwestycji: 500.000,00

Dotacja: 490.000,00

Wkład własny: 10.000,00

5. Budowa fontanny z pomnikiem Poli Negri na Placu Dekerta w Lipnie

W ramach przedmiotowej operacji planuje się nową fontannę miejską założoną na planie okręgu, stylizowaną na mini amfiteatr z widownią kaskadową wokół podestu (sceny) z eksponowanym pomnikiem Poli Negri. Projektowana fontanna usytuowana w wschodniej części placu z podestem będącym zakończeniem osi kompozycyjnej.

Najniższy poziom fontanny (obniżony o 80 cm względem terenu placu) wykonany jako posadzkowa fontanny (z dyszami w posadzce pływającej).

Dodatkowo jako element uzupełniający betonową strukturę fontanny i placu projektuje się nasadzenia zieleni wysokiej – drzewa liściaste oraz trawniki pomiędzy betonowymi siedziskami wokół fontanny.

Wzdłuż osi kompozycyjnej w pasmach między istniejącymi liniami kostki betonowej projektuje się równoległe do osi kompozycyjnej rzędy projektowanej zieleni – żywopłoty, dodatkowo eksponujące podest z pomnikiem.

Fontanna będzie posiadać projektowane zasilenie w wodę z sieci miejskiej oraz zasilenie w energię elektryczną do komory pomp. Projektowana inwestycja nie koliduje z istniejącym drzewostanem ani innymi elementami środowiska naturalnego.

Operacja nawiązuje także do tradycji miasta związanych z kinem niemym oraz Polą Negri, która pochodzi z lipna. To istotny element promocji kultury tego obszaru.

Wartość inwestycji: 486.483,10

Dotacja: 186 076,00

Wkład własny: 300.407,10

Powyższe założenia są zgodne z Programem Rewitalizacji dla Gminy Miasta Lipna na lata 2017 - 2023 przyjętym Uchwałą nr XXXVIII/272/2017 Rady Miejskiej w Lipnie z dnia 29 listopada 2017r. Obecne plany realizacji w/w projektów wynikają z pojawiających się możliwości dofinansowania projektów z Programu Rządowego - Polski Ład oraz innych źródeł.

